

Kie Teetsee | Twee moeders, één koning en een halve baby

Het bijzondere verhaal van Shlomo Hamelech, twee vrouwen en een baby, heeft een diepere laag. De Torah heeft ons nog veel meer te vertellen dan hetgeen je bij je eerste lezing hebt ontdekt. Laten we samen op een zoektocht gaan naar de boodschappen die op subtiële wijze in de Torah verschuild liggen.

Koning David leefde niet meer. Zijn jonge zoon, koning Shlomo, nam de regie over. Hij vroeg aan G-d om hem een 'begrijpend hart' te geven; wijsheid en begrip om zijn volk op een rechtvaardige en juiste manier te kunnen berechten. G-d was heel blij met zijn verzoek, want Shlomo vroeg niet om een lang leven of rijkdom of controle over het leven van zijn vijanden. En zo bewerkte G-d dat koning Shlomo voor altijd de meeste wijze man op aarde zou zijn. [Melachim 1 (hdst.3, vers 9 en 10)]

Twee vrouwen en een baby

Als voorbeeld van zijn unieke wijsheid vinden we in de Torah een bijzonder verhaal, bekend over de hele wereld:(Zie Koningen 1 hoofdstuk 3, verzen 16 – 28.)

"Er kwamen twee dames naar de koning en zij stonden voor hem. Toen zei de ene vrouw: "Alstublieft, mijn meester, ik en deze vrouw wonen in één huis. En ik ben bevallen met haar in huis. En het was op de derde dag na mijn bevalling en toen beviel ook deze vrouw. En wij zijn samen, er is verder geen vreemde in huis met ons behalve wij tweeën in huis. En de baby van deze vrouw is overleden in de nacht omdat ze over hem heeft gelegen. En ze is midden in de nacht opgestaan en ze heeft mijn zoon van mij weggenomen en ik sliep en ze heeft hem in haar boezem laten slapen; en haar dode zoon heeft zij in mijn boezem neergelegd. En ik stond 's ochtends op om mijn zoon te voeden en hij was dood; en ik heb hem onderzocht in de ochtend en het was niet de zoon die ik gebaard had."

En de andere vrouw zei: "Nee, want mijn zoon is levend en jouw zoon is dood." En de ene zegt: "Nee, want jouw zoon is dood en mijn zoon is de levende." En ze spraken vóór de koning.

En de koning zei: "Deze zegt 'dit is mijn levende zoon en jouw zoon is dood' en deze zegt 'nee, want jouw zoon is dood en mijn zoon is de levende'. En de koning zei: "Breng mij een zwaard." En ze brachten het zwaard vóór de koning. En toen zei de koning: "Snij het levende kind in tweeën en geef de helft aan de ene en de helft aan de andere." En toen zei de vrouw wiens zoon de levende was tegen de koning, omdat haar medelijden voor haar zoon aangewakkerd werd: en toen zei ze "Alstublieft mijn meester geef haar het levende kind en vermoord hem zeker niet." En de tweede vrouw zegt: "Noch ik noch jij zullen het hebben, snijd!" En de koning antwoordde en hij zei: "Geef haar het levende kind en je zult zeker niet doden. Zij is de moeder."

En heel Israël hoorde het, de rechtszaak die Shlomo had berecht en ze hadden veel ontzag voor de koning want zij zagen dat G-d's wijsheid in hem was, om te berechten."

Kind van een ander

Wie kent dit verhaal niet? Het eerste geval van jurisprudentie ooit genotuleerd. Het lijkt zo simpel: de vrouw die medelijden heeft is natuurlijk de echte moeder, daar heb je de wijsheid van koning Salomon natuurlijk niet voor nodig! Dit is echter een zeer oppervlakkige kijk. Bij het nalezen van de details in het verhaal komen er veel vragen naar voren:

Het kan niet anders dan dat één van de vrouwen liegt. Shlomo veronderstelt dat het diegene is die met het hele verhaal aan komt zetten. Natuurlijk concludeert Shlomo dat. Immers vertelt ze sowieso al een leugen; haar verhaal kan gewoon niet kloppen. Ze vertelt over een heel geheimzinnig scenario, een babyverwisseling die plaatsvond terwijl zij zelf verklaart dat ze toen sliep. Hoe weet ze dan zo precies wat er gebeurde als zij zelf niet wakker was? Ok, het kind is dood, maar hoe weet zij dat het gebeurde omdat de moeder over haar baby lag terwijl zij lag te dommelen?

En waarom wil ze dan zo graag dat kind hebben? Omdat haar kind is overleden en ze graag een kind wil hebben? Maar het is zo moeilijk om je eigen kind al groot te brengen. Deze leugenaarster wil kennelijk dit kind dat niet van haar is (hetgeen nog zal moeten blijken) voeden, opvoeden en grootbrengen! Het is al moeilijk genoeg om voor je eigen kind te zorgen, laat staan het kind van een ander.

Waarom doet ze dat? Wat is haar motivatie? Omdat ze zo graag een kind wilde hebben? En op het moment dat de koning beslist om het kind te splitsen en de barmhartige moeder 'nee' roept en zegt 'geef het kind aan de andere vrouw', waarom neemt ze dan niet het kind en gaat er mee naar huis? Dat wilde ze toch! Nu krijgt ze het kind, aangeboden door de koning en de moeder zelf, een zaak besloten door de hoogste macht. Waarom zegt ze dan *nee* en vraagt de koning om het kind toch in tweeën te splitsen?

Vreselijk

Kennelijk wil ze dat kind helemaal niet. Waarom heeft ze het dan gestolen en er een heel verhaal aan vastgeplakt? Koning Salomon begrijpt al heel gauw dat hier veel meer achter ligt.

En hoe haalt koning Shlomo het in zijn hoofd om een zwaard te laten brengen en een kind te vermoorden? Is het niet genoeg dat er al één kindje is overleden? Weten jullie wel wat er in de wandelgangen van het paleis werd verteld toen hij het zwaard naar zich toe liet brengen? Kunnen jullie je voorstellen wat voor een appjes, mailtjes en sms'jes de wereld rondgingen? “Wij hebben hier geen koning in het paleis, maar een moordenaar!” werd er getwitterd. En wat als de leugenaarster niet zo mesjogge was geweest en gewoon met het kind ervandoor was gegaan, nadat de echte moeder hem aan haar had gegeven? Mooie rechtszaak, dan had de koning het kind aan de verkeerde moeder weggegeven!

Rabbi Yehuda bar Ilai zei: “Als ik daar was geweest, had ik de koning gewurgd.” De juryleden begonnen te zeggen (Kohelet 10-16): “Wat vreselijk voor een land als de koning een tiener is”. Shlomo was destijds 12 jaar oud.

Volgorde

De Malbim observeert de volgorde van beide stellingen van onze twee dames. De ene zegt: “Mijn zoon is levend en jouw zoon is dood.” En de andere, die met het hele verhaal aan kwam zetten zegt het andersom: “Nee, want jouw zoon is dood en mijn zoon is de levende.” De ene moeder noemt eerst de levende zoon en de andere moeder eerst de overledene zoon. Nu is er een principe dat een mens altijd als eerste het belangrijkste noemt.

Voor de ene vrouw is het feit dat haar zoon levend is cruciaal en voor de andere is het juist belangrijk dat de zoon van de andere moeder dood is. Maar dat wisten we al, want wanneer haar de levende zoon aangeboden wordt accepteert ze het niet en kiest ze voor het splitsen van het kind. Wat een raar gedrag. Wat een dwaas verhaal. Wie is hier nou gek?

De ene moeder heeft een heel verhaal met leugen en al. Ze claimt een kind, maar wanneer het haar aangeboden wordt wil ze het niet hebben. De tweede moeder zegt bijna niets. Als klap op de vuurpijl staat de koning op het punt om een onschuldig kind te vermoorden. Mooie boel! Nu is het natuurlijk zo dat er een Joodse wet bestaat dat als twee mensen een kledingstuk of een stuk stof vasthouden en beide claimen er eigendom over, dat het, of de waarde ervan, gesplitst wordt. Maar hoe kun je dit vergelijken? Een stuk stof met een levend kind? Bovendien werd het kind maar door één vrouw vastgehouden!

Deken van de Rebbetzin

Dit doet ons denken aan een zekere Rabbijn Schwartz uit Baku in Azerbaidzhan. Die kreeg zo'n 100 jaar geleden ook met twee dames te maken. Zij kwamen niet met een baby, maar met een deken aanzetten. Ze claimden er allebei eigendom over. Ze waren buurvrouwen en mevrouw A had de mooie warme deken aan de waslijn gehangen, waar ze als goede burens allebei gebruik van maakten. Mevrouw B kon wel een deken gebruiken, vandaar dat zij zich de deken van mevrouw A had toegeëigend. De onenigheid ontstond 's avonds, wanneer de was naar binnen gehaald werd.

Rabbijn Schwartz moest dat ook maar even oplossen, maar in het donker was het moeilijk om de deken goed te bekijken. Hij hield de deken in huis voor de nacht en verzocht de dames de volgende dag terug te komen. Ondertussen ontdekte onze Rabbijn in zijn slaapkamer een soortgelijke deken. Deze tweede deken haalde hij de volgende ochtend tevoorschijn. Hij vroeg mevrouw A, van wie de deken was gestolen, om eens goed bij daglicht naar deken nummer twee te kijken en te verifiëren of het wel haar deken was.

“Oy”, zei ze helemaal verbijsterd, “dit is mijn deken helemaal niet!”. Natuurlijk niet, het was de deken van de Rebbetzin. Ze verontschuldigde zich vele malen bij de Rabbijn en de buurvrouw die ze beschuldigd had. Mevrouw B was helemaal blij. De rabbijn vroeg haar om naar de deken in het daglicht te kijken. Ze bevestigde dat dit haar deken is.

Vervolgens haalde de Rabbijn de oorspronkelijke gestolen deken tevoorschijn. Mevrouw A herkende haar geliefde deken. Mevrouw B kon toen niet meer zeggen dat die van haar was, aangezien zij zogenaamd haar deken (die van de Rebbetzin) al herkend had, waarop de Rabbijn mevrouw B opriep tot een rechtszaak met zijn Rebbetzin, want die claimde ook dat het haar deken was.

Yiboem-huwelijk

Heel vaak weet de Rabbijn, de rechter of de koning hoe het in elkaar zit. Blijft er nog de uitdaging voor hem over om het te bewijzen. Daar is vaak nogal wat wijsheid voor nodig. Het is soms de schuldige die zich ergens toch vergist en zelf het bewijs aanlevert, zoals wij ook in dit geval gauw zullen ontdekken wanneer het complot met de baby zich verder gaat ontwikkelen.

Terug naar onze wijze koning: Er moet nog een vraag gesteld worden: waar zijn de echtgenoten in dit verhaal? Er wordt hier over leven en dood van een kind besloten en waar vertoeven de mannen dan? Afwezig, op vakantie, in de kroeg, voetbalwedstrijdje of waren ze misschien naar sjoel gegaan?

En waarom wonen deze twee vrouwen in hetzelfde huis? Zijn ze misschien familie van elkaar? Kennelijk wilde de vrouw met het verhaal dat niet klopte niet zomaar een baby. Deze twee dames waren namelijk allebei weduwen, de ene was de schoonmoeder en de andere de schoondochter. Mannen waren er dus niet meer.

Ooit van Yiboem gehoord? Deze *mitswa* wordt in onze Parasha genoemd en gaat als volgt: Als een getrouwde man kinderloos (of zonder kleinkind) komt te overlijden dan heeft zijn broer, de *mitswa* om met de weduwe te trouwen. De vrouw trouwt dus met haar zwager. Het kind dat uit dit huwelijk geboren wordt zal nauw verbonden zijn met de overledene, ten eerste door zijn moeder omdat zij de echtgenote was van de overledene. Ten tweede door zijn vader die de broer van de overledene is. Het kind uit dit Yiboem-huwelijk zal een reïncarnatie zijn van zijn ziel. Zo wordt de continuïteit van de overledene broer gewaarborgd. Mocht de broer of de weduwe dit niet wensen, dan konden ze allebei van hun verplichting af. De man moest zijn schoen uit doen en de vrouw moest spugen. Dit was een procedure van zeer diepe betekenis die de band van beiden met de overledene en tussen elkaar kon verbreken. De weduwe was verbonden met de overledene omdat het haar echtgenoot was geweest. De broer was verbonden met de overledene omdat het zijn broer was. Zo waren de zwager en de weduwe al met elkaar verbonden. Door deze vreemd lijkende handelingen kon deze band verbroken worden en waren ze allebei vrij om een andere levenspartner te kiezen.

Procedures

Wat is er nu gaande? Beide vrouwen, schoonmoeder en schoondochter zijn weduwen. Vandaar dat ze in één huis wonen, zoals dat vroeger wel vaker gebruikelijk was. Ouders, grootouders, ooms en tantes leefden en woonden onder één dak.

Als zij weduwen zijn en zij hebben geen (klein)kind dan is de *mitswa* van Yiboem van toepassing. Zij hebben allebei een kind, althans dat hadden ze. Een kind dat binnen een maand na de geboorte overlijdt, wordt volgens de Joodse wet niet als levend beschouwd.

Er zijn hier twee aparte onderwerpen aan de hand. Niet alleen is het van belang om te weten wie van de twee een levend kind heeft, we moeten ook weten wie er geen kind meer heeft. Het lijkt dezelfde vraag maar de nadruk ligt net anders. Het zal gauw blijken dat het juist om deze nuance gaat. Hoe dan ook, heeft de schoonmoeder geen enkel probleem ten aanzien van Yiboem. Welke baby ook overleden is, ze heeft of een kind of een kleinkind. Dat heeft Koning Salomon al

kunnen concluderen. Zij zit niet vast aan een zwager en mag huwen wie zij wenst. Daarentegen zit de schoondochter behoorlijk in de problemen. Haar man is overleden en waarschijnlijk haar kind ook. Nu zal ze met haar zwager moeten trouwen. En wie is dat? Wie is de broer van haar man? Dat is de baby van haar schoonmoeder!

Nu hoeft ze natuurlijk niet met hem te trouwen als zij dat niet wil want daar bestaat die procedure voor. Klein probleempje: baby's doen niet aan procedures. Ze zal moeten wachten totdat deze baby dertien jaar oud is, een volwassen man. Tot dan blijft zij verbonden aan haar zwager die nu nog een baby is. Vandaar dat het in leven zijn van de baby van haar schoonmoeder voor haar een gigantisch probleem is, althans sinds haar baby overleden is. Als haar eigen baby in zijn eerste levensmaand overleden is dan wordt haar overleden man beschouwd als kinderloos gestorven en is de mitswa van Yiboem op haar en haar zwager van toepassing. Ze kan maar beter haar zwager (de baby van haar schoonmoeder) kidnappen en doen alsof het haar eigen is. Dan heeft ze punt één geen Yiboem nodig want haar man is niet kinderloos overleden. Punt twee ze heeft geen zwager, want de baby van haar schoonmoeder is dan zogenaamd dood.

Splitsingen

Alleen ze is wel met een kind opgezadeld dat ze moet voeden, opvoeden en grootbrengen. Best lastig. Wanneer koning Salomon aanbiedt om deze baby, haar zwager te vermoorden, dan is zij helemaal blij. Dan is zij van al haar problemen in één keer af. Het vuile werk, namelijk het vermoorden van de baby wordt zelfs door niemand anders dan de koning zelf gedaan! Weliswaar is zij een leugenaar en een kidnapper maar dat wil nog niet zeggen dat zij een moordenaar is.

Koning Salomon wist natuurlijk allang hoe de vork in de steel zat. Hij heeft het zwaard nooit gebruikt. Hij liet het alleen maar brengen. Hij zat gewoon op de reactie van de schoondochter te wachten. Zij is diegene die zich in de nesten heeft gewerkt door niet met het kind weg te lopen dat haar aangeboden werd. Zij heeft zichzelf verraden door te kiezen voor de splitsing van de baby. Zij verklaarde als eerste: "Jouw kind is dood." en pas daarna "Mijn kind is levend.". Het belangrijkste voor haar was om een dode babyzwager te hebben waar ze geen 13 jaar op moest wachten voordat zij weer kon trouwen. De ware moeder had maar een kort verhaal: Dit is mijn levende zoon en jouw zoon is dood. Het is de simpele, korte en juiste weergave van de realiteit. De waarheid behoeft geen verhalen.

De echte moeder wil niet dat haar kind gesplitst wordt. Een goede ouder zorgt dat zijn kind ongesplitst opgroeit. Er zijn zo veel splitsingen in het leven. Soms is er een echtscheiding, soms is er ruzie, soms is er een splitsing tussen hetgeen je zegt en hetgeen je doet, tussen jezelf en je eigen Bron en Schepper. Laten we met z'n allen proberen om onze kinderen te laten opgroeien in een wereld die klopt. Een wereld waarin het lichamelijke en het spirituele naadloos in elkaar overgaan, omdat je de schepselen in deze wereld gebruikt om daarmee goede, morele daden te verrichten.

Shabbat Shalom!

Bracha Heintz

Gebaseerd op lessen artikel van Rav YY Jacobson.

Laat het mij weten indien U deze artikelen niet wenst te ontvangen. Vragen en kritiek zijn ook zeer welkom!

Helpt u mee om de continuïteit van deze artikelen te waarborgen? Door te sponsoren word je een actieve partner en steun je ook verdere activiteiten! Doneren kan hier op chabadutrecht.nl/doneren.

Beeld: chabad.org